PROVNUMMER
JAN. 1943

GUSTAVSBERGAREN

Utgiven av
Diskussionscirkeln *Forum* i Gustavsberg

ANMÄLAN.

Det är inte nödvändigt att här orda om pressens stora betydelse. Dess inflytande är känt och erkänt av alla. Självfallet har pressen betydelse ej endast för belysning av och opinionsbildning beträffande frågor, som rör hela landet. Den har en uppgift också, när det gäller mer lokalt betonade spörsmål.

Gustavsberg har hittills saknat ett organ för meddelanden av mer lokal beskaffenhet och för idédebatten inom det egna samhället. Diskussionscirkeln Forum vill med den tidning, vars första nummer härmed föreligger, fylla denna brist. Gustavsbergaren skall tjäna den lokalt betonade idédebatten, naturligtvis i samsyn med omvärlden för övrigt. Den vill också ge inblickar i samhällets och bygdens gångna tidsskeden och således vara en krönika från såväl gången tid som från våra dagar.

Åt alla håll vill den vara fullt fri och obunden. Varje medarbetare står för sitt bidrag. Det är således inte alltid uttryck ens för hela redaktionens uppfattning. Detta är förklarligt, då såväl den studiecirkel, vilken utger den, som redaktionen representerar de mest skilda menings- och intresseriktningar. Men att dessa på detta sätt föres samman, anse vi som en verklig förtjänst, då tidningen vill nå alla och representera alla i vårt samhälle.

På tidningens nuvarande begynnelsestadium kan vi inte uttala oss om, hur ofta den kommer att utgivas. Det beror till stor del även på dess mottagande.

Med dessa rader vill Gustavsbergaren anbefalla sig åt varje gustavsbergare, både dem som leva här i kommunen och dem som flyttat till andra orter.

Redaktionen.

Idén och personligheten.

Det finns människor med en glänsande idérikedom. Lätt kunna de ofta med skärpa och klarhet uttala sig om de mest skiftande företeelser. Deras omdömen om människor äro kvicka och träffande. Oförväget kunna de ge de mest bestämda utlåtanden om både händelser och människor. Även moraliska och religiösa värdeomdömen kunna de komma med, tydligen i känslan av den mest självklara rätt.

En fördjupad kännedom om dessa människor ger dock vid handen, att de kanske rent personligt stå långt ifrån de strålande idéer, som blixtra omkring dem och som de göra sig till tolk för. Det är just när det blir fråga om idéernas förverkligande, som man märker bristerna hos dess representanter. De strålande idéerna, vilka tedde sig som vägledande ideal, visa sig vara utan innehåll och praktisk betydelse.

Det är — man måste säga det — en djup klyfta mellan idén och personligheten.

Jag erinrar mig här en man, som i ett längre personligt samtal visade prov på god insikt och gott omdöme ifråga om lantbrukets skötsel, byggnadernas och skogens vård. Man kunde av hans resonemang vänta, att han ägde en riktig mönstergård. Det verkliga förhållandet var, att hans från goda fäder ärvda förträffliga gård på allt sätt befann sig i djupaste förfall. Jag måste bekänna, att jag var lika häpen över hans förträffliga idéer som över hans urusla sätt att förverkliga dem.

Det finns också ett annat slags människa. I hennes närhet känner man snart utstrålningen av ett gott hjärta och sinnelag. Denna människa skulle aldrig göra det minsta kryp något för när. Men strålande idéer, klara och skarpa omdömen, djupborrande tankar och intellektuell klarsyn finner man inte mycket av. Trots bristande förmåga att tänka över djupa problem eller framföra glänsande idéer, visar sig denna människa fylld av känsla för vad som är rätt och orätt. Och hon besitter en märkbar kraft att göra vad som är rätt, och hon gör också det rätta.

Även här föreligger alltså en väsentlig skillnad mellan tankekraft

En uträckt hand.

Det är aldrig svårt
knyta handen — hemligt, hårt —
i bitterhet och tystnad
under sinnets lust och lystnad.
Räck den hellre modigt fram
i fruktbart samarbetes vilja,
ty det är en evig skam,
om sig man från man skall skilja.

Knyt ej handen hårt till slag,
om din vilja ej blir lag. —
Du må aldrig maktspråk bruka
för att varje motstånd stuka.
Räck din hand till samförstånd;
det skall viljor sammanlänka.
Framtidshemmet har sin fond
i att fler gemensamt tänka.

Slut ej handen, när dig Gud
ger sin gåva och sitt bud;
du behöver himlens håvor —
Gud vill bruka dina gåvor.
God är Herrens fadershand;
får han ena brodershänder
med en rätt gemenskaps band,
det envar till godo länder.

Oscar Lövgren.

GUSTAVSBERGAREN

Redaktör och ansv. utg.:
Gustav Andersson.

Tallåsen 6, **Gustavsberg.** Tel. 357

Redaktionskommitté:
Gösta Dahlberg, Harald Lindholm,
Oscar Lövgren, Johan Movinger.

och personlighet, fastän i omvänd ordning mot i förra fallet.

Det behöver inte sägas,att det idealiska förhållandet är, då den idérika människan samtidigt är en strålande och god personlighet. Och det sämsta av allt tycks kanske vara människan utan genialitet och personlig resning, den stora dumheten och den stora elakheten i en person. Givetvis är en sådan människa en beklaglig företeelse, men den genialiska idérikedomen utan en god personlighet bakom är i själva verket den farligaste.

Ett exempel må klargöra detta påstående. Om en urmänniska, som inte kommit längre i utveckling än att stenar och knölpåkar är hennes vapen, samtidigt också är en ondsint personlighet, gör inte detta så mycket, som om denna onda människa har kommit så långt i genialitet och idérikedom, att hon kan bruka moderna eldvapen, flygmaskiner och giftgaser.

Det sagda klargör till fullo, att ju högre än människa nått på kulturens trappstege, desto nödvändigare är det, att hon är en god personlighet. Den materiella kulturen kan nog göra *framsteg* utan ädla personligheter, om det blott finns geniala idéer. Men denna kultur kan aldrig äga *bestånd* utan verkligt goda personligheter. Det stora kriget i våra dagar vittnar och kommer att vittna härom.

Så gäller det också för alla de folkliga rörelser, som uppstått under senare tid och som ha en hög ideell syftning, att de inte kunna bestå, om de ej uppbäras av personligheter, som äro alltigenom besjälade och drivna av de höga idéer, i vars tjänst de stå. Det gäller inte bara för kristna bekännare att lära och liv måste stämma överens. Också t. ex. för den rörelse, som skrivit på sin fana de höga orden: "frihet, jämlikhet och broderskap" måste detta vara en verklighet. Ty om den, som med mångas hjälp svingar sig upp på en hög plats, brister i förståelse, när det gäller även de sämst lottades behov, har han redan svikit det förtroende, som han fått. Idén och personligheten har gått var sin väg. Och då hamnar man i ett motsatsförhållande, som kan vara dubbelt värre än det gamla aristokratväldet. Där var ju både aristokraten och proletären av den uppfattningen, att den ene skulle vara förmögen och härska, under det att den andre skulle vara fattig och underlydande. Skriver man jämlikheten på sin fana men i en maktställning underlåter att göra verklighet av detta program, har man kvar mer eller mindre av den gamla sociala motsättningen, och därtill har man fått in ett nytt ont: motsättningen mellan idéprogram och idépraktik.

Också inom den kooperativa rörelsen med dess utomordentligt värdefulla idéprogram: *samverkan,* är det av allra största vikt, att varje man och kvinna på allt sätt visar sig besjälad av denna anda. Det må sedan vara fråga om den enskilde medlemmen, springpojken i affären eller de högsta cheferna i hela företaget.

Varje rörelse med ideell syftning måste med glädje mottaga varje nytt tillskott av bärande idéer och strålande tankar. Men jag tror, att den inte minst i vår tid må trefalt hälsa de goda personligheter, som inte bara *känna till och bekänna sig till* dessa höga idéer utan framför allt i sig personligen *äro,* vad dessa höga tankar och målsättningar vittna om.

Oscar Lövgren.

Forum.

Aktuella problem.

I ett samhälle finns det alltid en mängd större och mindre frågor, som är aktuella och fordrar sin lösning. Vi ska i det följande göra en inventering av några sådana och ett försök till ett program.

Det patriarkaliska systemet med dess brister och förtjänster har satt vissa spår efter sig i vår mentalitet. Det fackliga, politiska och kommunala arbetet begynte först på 1920-talet. Då började även det av A. B. F. ledda frivilliga studiearbetet. Tiden står inte stilla utan rullar vidare. Nya frågor dyker upp. För att kunna angripa de olika frågorna måste vi odla självverksamheten och söka oss fram till en lösning. Samtidigt som vi har rätt att kritisera det förgångna och bestående, har vi också rätt och skyldighet att själva göra en positiv insats i samhällsarbetet. Men ska vi kunna göra detta, måste vi förstå den nya tiden, planlägga vårt arbete och hjälpas åt att forma framtiden sådan som vi vill ha den. Och vad vi vill, är god samhällsanda, trivsel och arbetsglädje.

Åren närmast före världskrigets början 1939 kännetecknades av en livlig reformverksamhet på det sociala området. Vi ska inte här räkna upp alla nyheter i detta avseende, utan endast framhålla att genom dem har större krav ställts på kommunerna. Det är nämligen genom de olika kommunala organen, som dessa reformer ska föras ut i det praktiska livet. På moderskapsskyddets område har mödrahjälp och statlig moderskapspenning införts. Förlossningsvården har förbättrats genom att nya vårdanstalter tillkommit och vårdavgiften å B. B.-avd. sänkts till en krona pr dag. Men platsbrist råder fortfarande. Flera vårdplatser måste därför skapas genom utbyggnad av de anstalter som finnas eller genom att mindre förlossningshem tillkommer ute i bygderna. Kvinnoklubben i Gustavsberg har tillsammans med andra kvinnoföreningar på platsen och i angränsande kommuner tagit upp denna fråga till behandling. Det är uppenbart, att något måste göras för denna frågas lösning. Om detta ska ske lokalt eller centralt, får en närmare utredning visa.

Vården och uppfostran av barnen i förskoleåldern har länge varit en alltför eftersatt del av uppfostran. Vi har dock här i Gustavsberg i tid skaffat oss ett daghem med barnträdgård, fritidshem och barnklubbsverksamhet. Ett daghem ska inte ersätta föräldrahemmet utan hjälpa föräldrarna i deras viktiga fostrargärning. Uppfostran är dock ett av samhällets viktigaste problem. I vår svenska folkskola, som vi är stolta över, har en väldig reformverksamhet ägt rum, Mycket återstår ännu. I högre grad än tidigare måste vårt intresse vara inriktat på skolfrågorna: den vanliga folkskolan, högre skolor, fackskolor och aftonskolor. F. n. har vi från Gustavsberg ett 30-tal elever, som åtnjuter undervisning

i högre skolor. Folkskolestyrelsen håller just nu på med utredning ang. uppförandet av en ny gymnastiksal. Under det gångna året har skolluncher införts. Det frivilliga folkbildningsarbetet ska också understödjas ännu mer än hittills. A. B. F. har i år haft många studiecirklar i gång och slöjdkurserna, som drivits i fabrikens regi, är ett lovvärt initiativ.

Efter slutad skolgång, då de unga träder ut i förvärvsarbetet, möter de brännande problem, som måste lösas. En ungdomsgård är här av nöden, så att lokalfrågan såväl för ungdomen som för samhället i sin helhet kan få en lösning. En kommitté sysslar just med utredningen av denna fråga. Man tänker sig att i nämnda ungdomsgård kunna inrymma bibliotek, större samlingssal, där även filmförevisningar kan ges, och mindre lokaler för cirklar och sammanträden. Behovet av lokaler är påtagligt och uppenbart. Men det gäller att i nuvarande svåra tider anskaffa pengar och byggnadsmateriel. Denna fråga och dess lösning får vi säkert återkomma till i denna tidnings spalter.

Vi har också frågan om idrottsplats. Den fordrar sin lösning, och man syns nu ta i på allvar. Friluftsverksamheten måste aktualiseras i ännu högre grad än hittills. Familjefrågor såsom sparverksamhet med bildande av sparklubbar, hembildningen, bosättningslån och härmed sammanhängande frågor är ämnen, som våra föreningar och cirklar i större utsträckning måste syssla med. Intimt härmed sammanhänger bostadsfrågan. Drömmen om ett eget hem, väntar vi se förverkligad. Till frågan om "egnahem" hoppas vi snart kunna återkomma. Vi har något snuddat vid ungdomens fritidssysselsättning. Här har vi ett stort och viktigt arbetsfält, där det gäller att få med ungdomen. Målet är en fysiskt spänstig och andligt vital ungdom, en ungdom som deltar i lek och idrott, i studie- och föreningsarbete.

Genom det representativa system, som vi har, med fullmäktige, styrelser och nämnder på olika områden och detta kanske mest inom det kommunala livet, har vissa "problem" uppstått. Folk i allmänhet får inte veta och kan inte utifrån följa de olika verksamhetsgrenarna. Genom denna tidning önskar vi hålla läsekretsen underkunnig även med kommunala o. övriga frågor, som är av allmänt intresse. De sociala frågorna är numera så mångskiftande, att en social rådgivning är av nöden. Även i detta avseende önskar vi genom tidningen kunna ge råd och komma med redogörelser för nya lagar och förordningar. F. n. håller fattigvårdsstyrelsen på med en utredning om anskaffandet av ett annex till nuvarande ålderdomshemmet. Vi har många gamla i samhället, och dessa behöver och önskar vård på ett lämpligt hem, men det nuvarande ålderdomshemmet har i flera år varit fullbelagt. Denna fråga hör till dem som oundvikligen måste lösas med det snaraste.

Nuvarande kristid har också medfört flera och kostsamma uppgifter för kommunen. Nya organ såsom kristidsnämnd, familjebidragsnämnd m. m. har tillkommit.

Just nu genomlever vi en synnerligen viktig tid för vårt land och folk. Vi gustavsbergare får inte glömma detta. Vi ska sysselsätta oss med våra lokala frågor och gemensamt söka lösa dem, men vi får inte bli några småskurna lokalpatrioter, som inte följer med och tar lärdom av vad som händer på andra håll. Vi får inte förblindas av våra småintressen, så att vi inte lägger märke till, hur våra bröder och systrar i andra länder just nu får lida. Vi måste öka vår andliga beredskap och föra kamp mot ryktessmideri och förtal. Vi måste själva mer delta i aktivt arbete i våra föreningar. De olika föreningarna bör också etablera samarbete med varandra genom att besöka varandras möten eller bilda samarbetskommittéer. Vårt demokratiska samhälle är hotat från många håll, och ska vi behålla demokratin, måste den fördjupas. Vi måste uppfostras till självständigt tänkande och kännande människor, som vill och vågar ta ansvar.

Gunnar Andersson.

Bättre bibliotekslokaler — ett samhällsintresse.

En lösning av lokalfrågan i Gustavsberg är en angelägenhet, som vid det här laget bör intressera de kommunala myndigheterna likaväl som fabriksledningen och dess styrelse. Föreningar av olika slag måste ha en hemvist. Det är inte heller likgiltigt, vad folk gör på sin fritid. Särskilt vad ungdomen gör och inte gör angår oss alla. Men det måste finnas lokaler, om skiftande intressen ska komma till sin rätt.

Ett av medlen att lösa fritidsproblemen är ett bra bibliotek. Den enskilde kan ej alltid skaffa sig böcker, så att det är tillfyllest. Folkbiblioteken får träda till. Där finns oftast just de böcker, man vill läsa, men som man inte kan komma åt på annat sätt.

I Gustavsberg finns några föreningsbibliotek, avsedda för egna medlemmar. Främsta platsen intas dock av A. B. F:s bibliotek n:r 390 med något över 1.700 band. Häri ingår ett antal band, som Gustavsbergs Klubb överlåtit. Biblioteket motsvarar i lånehänseende ett folkbibliotek och är i stark tillväxt. Genom kommunala och andra bidrag, statsanslag samt gåvor från bl. a. konsumtionsföreningen tillföres biblioteket c:a 150 band årligen. I dagarna har biblioteksstyrelsen i samråd med A. B. F:s lokalavdelning ingått till kommunalfullmäktige med anhållan om extra anslag för innevarande år. Detta motiveras av fördyrad nyanskaffning.

Skall emellertid biblioteket kunna tillfredsställa en alltmer ökad lånefrekvens, måste andra lokaler anskaffas. Nuvarande lokaler har under många år kostnadsfritt upplåtits av avd. 205 av Grov- och Fabrik. Men de är inte längre tillräckliga.

I detta sammanhang kan påpekas, att läsrum i anslutning till biblioteket är behövligt. I våra dagar bör det nämligen anses som en självklar sak, att det i större samhällen ska finnas en lokal, där man är i tillfälle att läsa tidningar, som man till äventyrs inte själv prenumererat på. Man skall också kunna ta del av innehållet i ett antal tidskrifter, som man inte har råd att hålla sig med. Hur många studieintresserade är i tillfälle att läsa Folklig Kultur, Studiekamraten, A. B. F:s tidning, Kooperatören, Tiden — för att ta några exempel. Inte är det många. Men vad den enskilde i detta stycke inte kan förvärva, måste han få tillgång till på annat sätt, ty sådana tidskrifter bör få en allt större läsekrets. Därav är de förtjänta.

Parollen är alltså: bättre bibliotekslokaler!

Georg Lundgren.

—o—

DU ÄR VÄLKOMMEN

med ditt inlägg i debatten om vårt samhälles framtid. Men kom ihåg, att du måste lämna redaktionen ordentlig namnuppgift, även om du ej vill ha namnet utsatt i tidningen. Helst bör dock författarens namn utsättas.

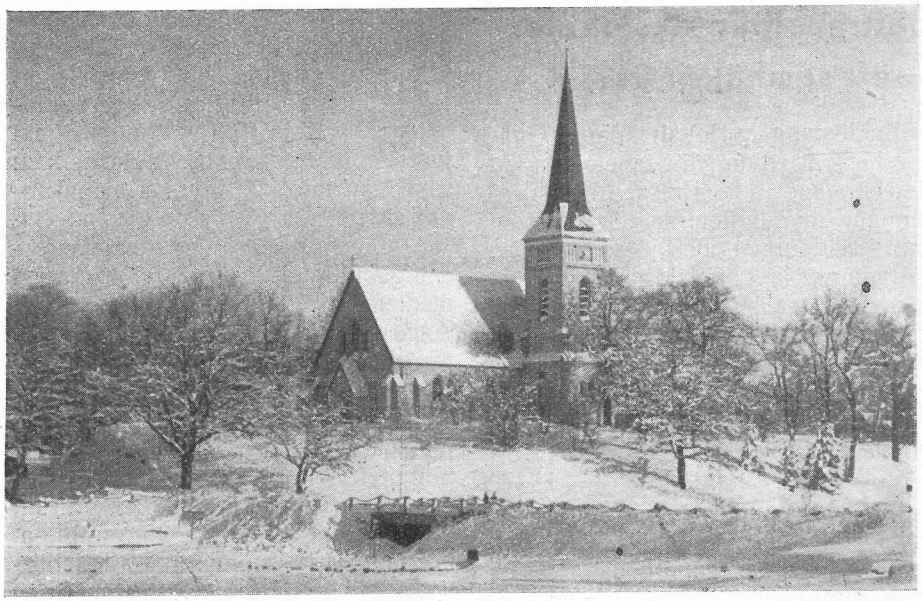

GUSTAVSBERGS KYRKA –

återöppnad den 20 december 1942.

År 1902 bildades Gustavsbergs församling och första söndagen i Advent 1907 invigdes dess nya kyrka. Efter den tidens förhållanden och smakriktning framstod denna nära nog som ett litet underverk. Mer än en gammal gustavsbergare gladdes över sin kyrka. Man kunde ju ock — inte utan en viss stolthet — peka på en hel del moderniteter i kyrkan — t. ex. på den elektriska belysningen eller på det värmesystem, som under de senaste åren kom att vålla sådana bekymmer. Tjugo år efter kyrkans invigning började man fundera på en restaurering. Flera ansatser har sedan dess gjorts men av olika anledningar inte kunnat genomföras.

Under hösten 1941 tog församlingens v. pastor B. Wixner återigen upp frågan om kyrkans restaurering. Arkitekt Erik Fant utarbetade ett utomordentligt förslag till en så genomgripande ombyggnad, att man skulle ha kunnat tala om en total nydaning av kyrkans interiör. Kostnaderna härför beräknades till ungefär 82.000 kr. Medel skulle tagas ur Pastoralieöverskottsfonden, som då hade bortåt 101.000 kr. Förslaget godkändes i flera instanser men avslogs i de sist beslutande under hänvisning till rådande kristid. Under tiden hade pastor B. Wixner erhållit tjänstgöring å annan ort. Församlingens mångårige komminister, teol. lic. T. Wanngård, var nu v. pastor. Han ingick omedelbart med ett nytt förslag på i runt tal 40.000 kr. Även detta avslogs. Men under hänvisning till nödvändigheten av att kyrkan åtminstone finge ett nytt värmesystem, lyckades det honom att ur fonden få 28.375 kr. Så kunde byggnadsarbetet äntligen i augusti förra året ta sin början. Kyrkorådet tillsatte då en byggnadskommitté på 3 personer: hrr G. Lorang, O. Jonsson samt undertecknad.

Att anlägga det nya värmesystemet uppdrogs åt J. L. Lindkvist, måleriarbetena åt konservator A. Nilsson, byggnadsarbetena åt C. F. Carlsson samt de elektriska arbetena åt A. Steen. Att här i detalj redogöra för arbetets — jag skulle vilja säga — dramatiska fortskridande kan ej vara meningen. Men det är på sin plats att lämna en kortfattad berättelse häröver.

Arbetet har fortgått i fyra etapper.

I. Arbeten för de ur Pastoralieöverskottsfonden beviljade medlen:

1. nytt värmesystem,
2. målning av väggar, valv och fönster,
3. reparation och justering av orgeln,
4. innanfönster samt andra för det övriga arbetet nödvändiga snickeriarbeten.

II. Då de ovan anförda arbetena stod inför sitt fullbordande, var byggnadskommittén ganska bekymrad. Att 28.375 kr. förbrukats, skulle ändå inte nämnvärt märkas, vad kyrkans utseende beträffade. Därför förelade vi kyrkorådet att ingå till kyrkostämman med anhållan om att ur den kyrkans besparingskassa, över vilken stämman äger beslutanderätt, få 8.500 kr. för att fortsätta restaureringen. Anhållan beviljades enhälligt. För denna summa har följande arbeten utförts.

1. fortsatt behandling av väggarna samt målning av taket,
2. igensättande av sidläktaren,
3. målning av den utbyggda läktaren,
4. stolar till orgelläktaren.

III. Kyrkan började nu få ett annat utseende. Men mycket återstod. Kommittén föreslog kyrkorådet att av stämman begära ytterligare 9.500 kr. att tagas ur kyrkans besparingskassa, vilket omedelbart beviljades.

Nu utfördes:

1. målning av bänkarna,
2. ny altarring,
3. armatur för orgeln, vägglampetter samt ny korbelysning.

IV. Gåvornas etapp.

Ledningen för Gustavsbergs fabriker omfattade och följde restaureringen med förståelse och intresse.

Först erhöll vi allt virket för läktarens utbyggnad. — Kostnaderna för detta byggnadsarbete har upptagits i kyrkans stat för 1943.

Kyrkliga Arbetskretsen har skänkt en ännu ej färdig kormatta för ungefär 600 kr.

Så hade kyrkans interiör fått ett nytt, lugnt och värdigt utseende för i runt tal 52.000 kr. Den var i sådant skick, att den kunde återinvigas, även om mycket ännu återstår att anskaffa. Först och främst måste vi söka få medel till den altartavla, som konstnären Forseth håller på att utarbeta. Ungefär 4.000 kr. har redan influtit — 3.000 kr. från fabriken, 84 kr. från pensionärerna å Ålderdomshemmet o. s. v.

Dessutom hoppas vi få en dopfunt.

Det krucifix, som nu pryder kyrkans kor, är utfört av konservator A. Nilsson efter ett medeltida orginal från Skönberga kyrka. Det är vår förhoppning att få behålla denna kopia, som t. v. endast är deponerad hos oss.

*

Före högmässan den fjärde sönd. i Advent förklarade således biskopen av Stockholms stift, Manfred Björk-

†

Under 1942 hänsovna församlingsbor.

Den 15/1 målaren Edvard Poijes, Mörtnäs. 76 år 11 mån. 24 dagar.

Den 8/2 f. porslinsbrännaren Frans Gustav Johansson, Hemmet. 84 år 8 mån. 2 dag.

Den 28/2 f. nattvakten Carl Johan Lindahl, Tallåsen 23. 75 år 5 mån. 20 dag.

Den 7/3 f. porslinstryckaren Johan Gottfrid Hellberg, Mariagatan 6. 75 år 17 dag.

Den 25/4 f. porslinsformaren Karl Ernfrid Hedblom, Värmdögatan 1. 70 år 5 mån. 27 dag.

Den 29/5 f. vaktmästaren Karl Fredrik Pettersson, Mörtnäs. 66 år 10 mån. 15 dag.

Den 21/7 skomakaren Niklas Gustav Karlsson, Kullen 5. 68 år 6 mån. 9 dag.

Den 22/8 f. ungsarbetaren Johan Fredrik Svahns hustru Alma Lovisa, f. Berggren, Villagatan 6. 67 år 26 dagar.

Den 30/8 fru Hulda Cecilia Säfström, f. Lindvall, Nedre Stenhuset, änka e. Vilhelm Mauritz Säfström. 82 år 10 mån. 17 dag.

Den 6/10 stud. Ejvor Matilda Elisabet Eriksson, Mörtnäs. 16 år 5 mån. 27 dag.

Den 14/10 porslinsarbetaren Karl Johan Gustavssons hustru Anna Vilhelmina, f. Fröberg, Höjden. 71 år 9 dag.

Den 22/10 snickaren Johan Sigfrid Anderssons hustru Ida Amalia, f. Jansson, Kullen 8. 62 år 4 mån. 27 dag.

Den 31/10 f. befallningsmannen August Ljungqvist, Skeviksg. 4. 79 år 10 mån. 16 dag.

Den 12/11 f. handlanden Johan Viktor Sundberg, N. Lagnö. 70 år 2 mån. 15 dag.

Den 13/11 f. snickaren Anders Gustav Andersson, Anneberg. 79 år 6 mån. 10 dag.

Den 16/11 f. lantarbetaren Karl Ludvig Westerlund, Mölnvik. 80 år 4 mån. 13 dag.

Tvenne barn, som avlidit omedelbart efter födelsen.

Dessutom ha följande personer under året fått sitt vilorum å vår kyrkogård:

Änkefru Tekla Karolina Holmkvist, f. Söderberg. Brännkyrkog. 40, Stockholm. Död den 21/3. 66 år 8 mån. 14 dag.

Bageriarbetaren Bror Holger Carlsson, Råggatan 10, Stockholm. Död den 30/6. 28 år 3 mån.

Änkefru Eva Karolina Andersson, Sabbatsbergs vårdhem, Stockholm. Död den 28/8. 83 år 7 mån.

*

De ha fått sluta sin vandring. De sova nu och vila sig efter alla mödor. De veta nu, vad vi dunkelt ana men hoppfullt bida.

Må deras bild och gärning leva i ljust minne bland oss.

Joh. Movinger.

---

qvist, högtidligen Gustavsbergs kyrka återöppnad för gudstjänstbruk. Som utgångspunkt för sitt tal hade han valt Jes. 40:9.

Biskopen assisterades av kyrkoh. Hj. Stenberg och L. J. Hedblom, komminister T. Wanngård, kyrkoadj. N. E. Palmer och B. Wixner, undertecknad samt av kyrkovärdarna C. Pettersson och G. Ekberg.

I högmässan predikade komminister T. Wanngård. Under kantor G. Borgs ledning utförde kyrkokören följande körsånger:

1. Dig vare lov och pris, o Krist. Sättn. av I. Widéen.
2. Herre Gud, ditt huses boning. Kuhn.
3. Hosianna. G. J. Vogler.
4. Si, han kommer, fridens förste. R. Norén.

Efter högmässan lämnade undertecknad en redogörelse för restaureringen och framförde ett tack till alla, som på olika sätt bidragit till kyrkans nydaning.

Församlingen fick härefter vara med om en sällspord högtidlighet. Biskopen förrättade sitt första barndop, i det att han döpte en dotter till Erik Hallberg, vilken i dopet erhöll namnet Harriet Margareta.

Ett 80-tal personer från olika myndigheter och organisationer hade efter alla högtidligheterna i kyrkan av kyrkorådet inbjudits till lunch å Strandvik.

*

Och nu står vår kyrka där uppe på kullen nydanad, smyckad, återöppnad, redo att bjuda alla vägledning genom tidens dunkelhet. Den vill ge lyftning åt vardagen och högtid i det enahanda. Den talar också sitt språk om ett framåtsträvande samhälles vilja att offra för det som är gemensamt. *Joh. Movinger.*

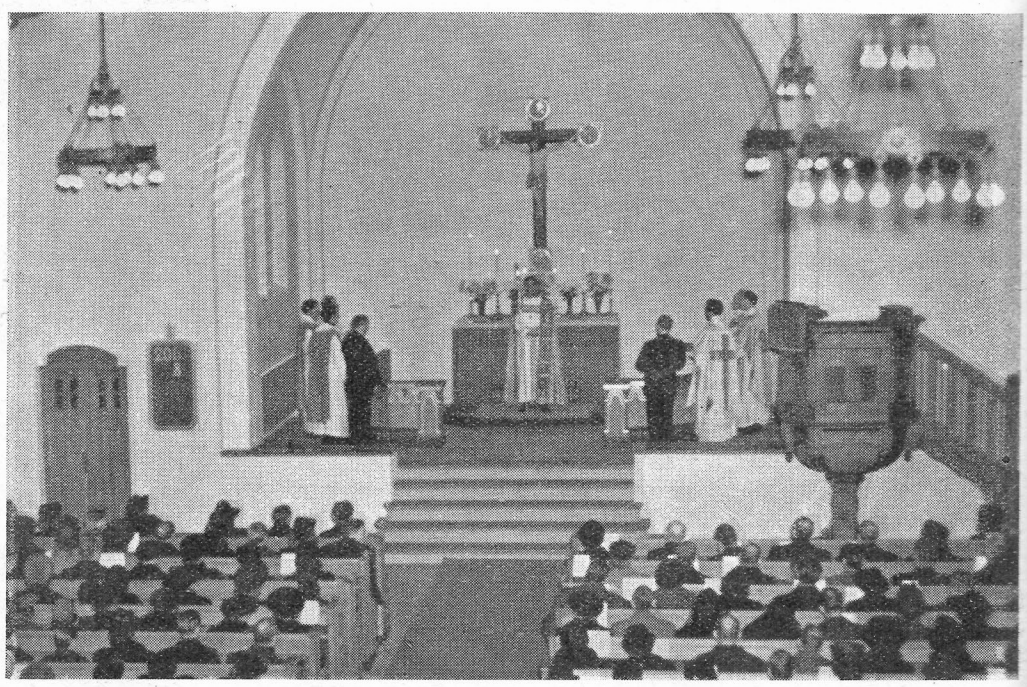

Vid invigningen.

Hur Gustavsberg såg ut 1828.

I Kungl. Maj:ts Befallningshavandes i Stockholms län till Kungl. Maj:t år 1828 avgivna femårsberättelse finns det en del uppgifter om Gustavsberg. Dessa äro av intresse jämväl för nutiden, varför de återgivas här i sin helhet. För att underlätta läsningen har språket moderniserats.

Under de sist förflutna trenne åren hava vid Gustavsbergs säteri å Värmdön, invid den s. k. Farsta-viken av saltsjön, blivit uti större skala anlagda:

1. En fabrik för allehanda porslin. Betydliga åbyggnader äro där i sådant ändamål uppförda, dels av sten och dels av korsvirke med tegel, samt dels av timmer och bräder, allt efter olika behover och inrättningar, så att de uppbyggda husens antal för närvarande utgör några och 20 stycken, varav en del i tvenne våningar om 50 alnars längd och 15 till 20 alnars bredd under tegeltak. Till porslinsmassans förfinande äro inrättade: en stor krosskvarn och 41 par mindre kvarnstenar av på stället bruten och huggen granit. Av dessa äro 31 par anbragta för ett vattenfall, varmed mjölkvarnen förut vid åtta alnars fall drivits, men vilket vatten, genom en underjordisk rörledning på 1.500 alnars längd, vunnit ett fall av 23 alnar och sju tum lodrätt höjd, varifrån det nedstörtar på ett hjul av 16 alnars diameter. Till de övriga kvarnarna användes hästkrafter. Såväl vattenhjulet som alla utväxlingar till dessa inrättningars drivande äro av gjutet järn. Dessutom äro till samma ändamål, eller massans förfinande, särskilda slamminrättningar anbragta, vilka såväl vinter som sommar kunna användas. Det hus om 50 alnars längd och 17 alnars bredd, varest porslinspjäserna förfärdigas ifrån den råa massan, uppvärmes förmedelst tvenne i en källare därunder anbragta varmugnar av tackjärn, varifrån värmen, efter behoven, ledes till alla verkstäderna, vilka således icke äro besvärade eller satta i fara med några särskilda eldstäder. I särskilda hus äro med eldfast tegel uppförda, dels till kalcinering, dels ock till bränning av porslin och fajans samt till emaljs inbränning, fem stycken större och mindre ugnar.

I och för denna fabrikation, som genom brukspatron Öhmans outtröttliga bemödanden och med använda betydliga kostnader blivit påbörjade och nu nyligen fullbordad, äro för närvarande 40 arbetare, en del från utländska fabriker, för att inlära svenska ynglingar. Även äro verkliga artister anställda för finare målning i äkta porslin, vilket även kan tillverkas. Av sakkunniga personer är fabrikatets beskaffenhet undersökt och befunnits jämförligt med det engelska.

2. En fabrik för vita vaxljus med bleke för 20 till 30,000 skålpunds tillverkning, med därtill tjänliga inrättningar och särskilda boningshus. Därvid äro nu anställda sex arbetare, nämligen tre mans- och tvenne kvinnspersoner samt en gosse. Gustavsbergs fabriksanläggningar äro numera ställda under ett särskilt bolag.

Så långt landshövdingens femårsberättelse. I A. S. W. Odelbergs lilla skrift "Gustafsberg, ett industri- och jordbruksföretag" samt i n:r 5 av Futurum för 1939 och även annorstädes uppges, att Gustavsbergs porslinsfabrik anlades 1827. Om därmed menas, att driften började detta år, kan det nog stämma med landshövdingens här ovan citerade femårsberättelse, men byggandet har tydligen tagit sin början åtminstone så tidigt som 1825. Kyrkoboken för Värmdö uppger för 1830 en porslinsmålare Fagerberger, som 1826 flyttade till Gustavsberg och en gesäll Melin, som inflyttade redan 1825. Man kan fråga sig, vad en porslinsmålare skulle ha för uppgift i Gustavsberg 1826, om fabriken inte satte i gång med någon tillverkning förrän 1827. Framtida undersökningar på denna punkt torde komma att korrigera tidigare uppfattningar.

Oscar Lövgren.

—o—

Gustavsbergs hembygdsgille

är namnet på den senast tillkomna föreningen i vårt samhälle. Den är resultatet av en livligt uppskattad kurs i folkdans, folkvisedans och lekar, som under G. Dahlbergs ledning under hösten hållits på onsdagskvällar i skolans gymnastiksal. Man har bl. a. hunnit med att öva ett dussintal svenska folkdanser. Vid ett samkväm med lekar var Gunnar Turesson medverkande. En vandring har företagits genom skogen fram till Skevik. Då berättade överlärare Gezelius om Skevikssekten. Vid julfesten valde Gillet styrelse och antog stadgar. Enligt dessa vill föreningen i hembygdsvårdens tecken genom kamratskapet odla känsla av gemenskap och ansvar inför ungdomens livsfrågor och bidraga till dess ideella lyftning. Gillet vill göra en insats för sundare former inom nöjeslivet och väljer som medel: folkdans, hemslöjd, folkmusik, vandringar och studier. Ett 60-tal medlemmar äro med från starten. Vi önska lycka till gott nytt år!

Gust. Andersson.

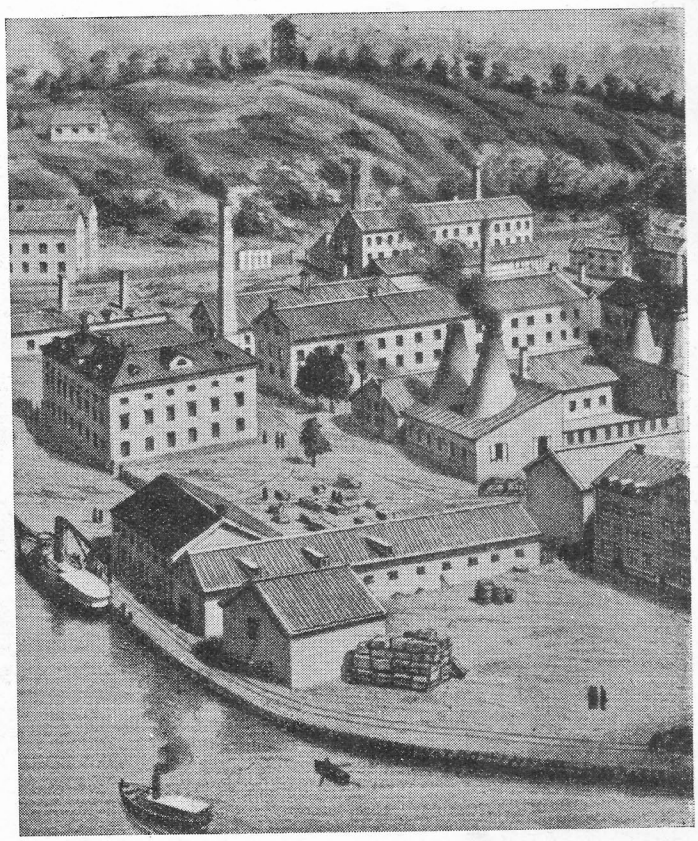

En bild från Gustavsbergs fabriksområde 1840.

GUSTAVSBERGS NYA AFFÄRSFASTIGHET.

Under många år har Gustavsbergs konsumtionsförening kämpat med stora svårigheter, enär butikerna inom samhället icke haft tillräcklig kapacitet och önskvärd komfort. Men sistförflutna år har föreningen dock inregistrerat ett betydande steg framåt. Den nya affärsfastigheten vid Villagatan 5 togs nämligen då i bruk. Med stora förväntningar har den köpande allmänheten motsett denna dag.

Huset är uppfört i trä. Med sin tilltalande 20 m. långa fasad är byggnaden en prydnad för denna del av samhället. Speceri- och charkuteri- samt bröd och mjölkbutiker äro inrymda i bottenvåningen. Lokalerna äro synnerligen ändamålsenliga och hygieniska. Källarvåningen, vilken förutom lagerlokaler och pannrum även lämnar plats för ett mindre personalrum, lokal för fiskförsäljning samt hushållskällare för husets hyresgäster, rymmer även skyddsrum med förstklassig utrustning. Våningen en trappa upp nyttjas uteslutande till personalbostäder. Till dessa har uppgång beretts genom en efter husets långsida gående friliggande balkong, vilken samtidigt tjänar som skydd över lastbryggan.

Ritningarna till huset ha utförts av arkitekt Dag Ribbing. För byggnadsarbetet svarar byggmästare Harry Jansson.

Fastighetstomten, vars storlek är c:a 1.500 kvm., och som förvärvats av A.-B. Gustavsbergs Fabriks Intressenter, lämnar även utrymme för en mindre kökträdgårdsanläggning.

Det är ett allmänt önskemål och förhoppning, att förhållandena snart skola bli sådana, att ett genomförande av denna standard blir möjligt beträffande föreningens samtliga butiker.

Ant. Kock.

—o—

Sanningspilar.

En dålig vana övervinnes lättare i dag än i morgon.

*

Om varje människa vore hälften så god, som hon önskar, att andra skola vara, vore världen ganska dräglig att leva i.

*

När en människa tar bort slöjan över sina egna fel, tror hon sig kunna kasta dem över sina egna.

Konsum, Gustavsberg

med filialer i

Fruvik - Lagnö - Grisslinge

har under de 22 år den arbetat,
utbetalat till sina medlemmar:

ränta å insatt kapital	kr.	85.000
återbäring å köpta varor	kr.	1.246.500
eller tillsammans	**kr.**	**1.331.500**

Detta är vad som i enig samverkan kan åstadkommas i ett företag, där alla medlemmar erhålla sin del av överskottet, vilket alltid – enligt stadgarna – fördelas efter varje medlems köpesumma.

Samverkan ger resultat.

GUSTAVSBERGS TVÅ NITTIOFEMÅRINGAR.

I början av december förra året fyllde Gustavsbergs äldste 95 år. Det är förre handelsföreståndaren F. Hultman. Den 30 januari detta år inträder fru Maria Holmberg i 95-åringarnas led. Innan året avslutas får vårt samhälle också en tredje 95-åring, fru Hilma Odelberg. Denna gång skall uppmärksamheten riktas endast på de två förstnämnda.

Fredrik Hultman föddes i Nybro, Småland, den 3 december 1847. Ett stycke utanför detta samhälle köpte hans far sedermera ett lantbruk, där den unge Hultman först prövade arbetets möda. Men gården avyttrades, och Hultman fick plats hos en handlande och byggmästare i Nybro. Egentligen var arbetsfördelningen i hemmet sådan, att mannen var byggmästare, medan frun skötte affären. Denna anställning kom att få den allra största betydelse för Hultmans hela framtid. Av sin husbonde lärde han byggnadssnickeri, genom sin husmor fördes han in i affärslivets grundläggande hemligheter. Allt efter behov fick han nämligen stå den ena eller andra till tjänst.

Genom sin husmor och de nya bekantskaper, han fick genom henne, kom Hultman i förbindelse med den andliga väckelsen vid denna tid och blev 1869 en avgjord kristen.

År 1870 kom Hultman till Stockholm, där han ägnade sig åt byggnadsarbete. Hösten samma år fick han anställning vid porslinsfabriken i Gustavsberg, först som byggnadssnickare och sedan som tryckare på tryckeriet. Alldenstund han förut sysslat med affärsverksamhet, invaldes han snart i styrelsen för den s. k. "bolagsboden". Det var egentligen ett kooperativt företag, även om de nu tillämpade kooperativa grundsatserna ej i alla avseenden tillämpades.

När 1881 "bolagsbodens" förste föreståndare avled, valdes F. Hultman till hans efterträdare. Denna befattning lämnade han vid utgången av 1918. I 38 år var han således handelsföreståndare. Vid denna tid inträdde en regimförändring, som hade till följd att Hultman lämnade företaget och startade egen affär. Denna verksamhet bedrev han åren 1920—38.

Också i Gustavsberg deltog Hultman livligt i den kristna verksamheten, och han är en av grundläggarna till Gustavsbergs missionsförsamling. Inom denna har han vid olika tider

Fredrik Hultman.

tjänat som söndagsskolföreståndare, ordförande och församlingsföreståndare.

På sin 95-årsdag uppvaktades han av såväl missionsförsamlingen som fabriksledningen, kommunen och enskilda vänner. Det blev en hyllning inte endast för årens mängd utan för uthålligt och troget arbete.

*

Den 30 januari 1848 föddes fru Maria Holmberg i Norra Råda, Värmland, i en torparstuga i Älvsätra, nära gränsen till Sunne. Hon fick aldrig tillfälle att gå i någon skola. Av sina föräldrar lärde hon sig nödtorftigt att läsa. Men då dessa voro alldeles okunniga ifråga om skrivkonsten, hade hon ingen undervisning i det stycket att vänta sig av dem. Hon och hennes äldre syster hade från någon bok funnit ett blad med skrivbokstäver. Med dess hjälp lärde de sig skriva. Systrarna voro mycket fästa vid varandra och tänkte på, hur svårt det skulle vara, ifall de bleve skilda åt men ej kunde skriftligen meddela sig med varandra. De tränade först genom att skriva i snön. Sedan lyckades de komma över blyertspenna och papper och kunde så fortsätta sina skrivövningar. I hemmet fanns annars varken skrivpapper eller penna.

Också fru Holmberg kom i sin hembygd tidigt i beröring med den andliga väckelsen och blev gripen av dess anda och budskap.

Modern dog när Maria var sexton år gammal. Vid denna tid hade hon och hennes syster fått intresse för Stockholm. De hade i Sunne träffat ett par unga flickor, som någon tid vistats i huvudstaden. Dessa sågo stiliga ut. Det verkade lockande på de två unga systrarna. Snart befunno de sig själva i den stora staden. Den äldre systern utbildades till diakonissa och förestod i 25 år ett barnhem i Örebro. Maria fick anställning i Hyléns ljusfabrik på Söder. Hon skämdes emellertid för sin anställning i fabrik, ty fabriksflickorna voro vid denna tid inte mycket aktade. Nu tog hon anställning i ett hem, hos en skräddare. Här gjorde hon bekantskap med sin blivande man, C. J. Holmberg, som då var skräddaregesäll.

Som nyomvänd var hon en mycket lycklig kristen. Men genom ytliga kamrater fördes hon under sin första stockholmstid bort från den goda vägen. En dag hörde hon C. O. Rosenius predika i Betlehemskyrkan. Han talade om Petrus, som förnekat sin Mästare. Särskilt uppehöll han sig i sitt tal vid den kärleksfulla blick, som Petrus, trots sin förnekelse, fick av den lidande Frälsaren. Detta blev den unga kvinnan till verklig hjälp och räddning.

År 1875 kommo makarna Holmberg till Gustavsberg, där mannen etablerade skrädderi. Familjen växte. Arbete fanns det till övers, inte minst för fru Holmberg, som hade att sköta hem och hushåll samt hjälpa mannen i skräddareverkstaden. Det är alldeles förvånande, att den som fått slita så hårt och så länge, kunnat nå en så aktningsvärd ålder med väl bibehållna själskrafter. Härvid har säkert hennes blida väsen och ljusa tro haft den allra största betydelse. Hon och hennes man höra, i likhet med herr Hultman, till pionjärerna inom Gustavsbergs missionsförsamling.

Båda dessa 95-åringar ha alltfort mycket goda själskrafter. Herr Hultman lider av försvagad hörsel och fru Holmberg har svårt att gå, men annars befinna sig båda också vid god kroppslig hälsa.

Gustavsbergarens första nummer hyllar Gustavsbergs två pigga 95-åringar.

Oscar Lövgren.

BRYTNINGSÅR.

Porslinsindustrin i Sverige har länge kämpat en hård kamp för att hävda sig och bevisa sitt existensberättigande. Som få andra industrier har den de senaste tjugu åren fått känna konkurrensen från utländska företag, vilka ofta sålt sina produkter till priser, som varit lägre än framställningskostnaderna.

Vid den Baltiska utställningen 1914 riktades en stark kritik mot svensk konstindustri, för att denna endast efterapade utländska förebilder i stället för att själv skapa nytt. Kritiken var befogad och ledde till att konstnärer anställdes vid de större fabrikerna. När den utländska konkurrensen skärptes på 20-talet, intensifierades arbetet på att få fram bättre modeller och dekorer och ge dessa en svensk prägel. En kraftigt bidragande orsak härtill var, att man på denna kvalitetslinje ville söka mota konkurrensen och samtidigt fullgöra den uppgift i samhällslivets tjänst, som allt klarare framstod som viktig för industrin, nämligen skapandet av vackrare vardagsvara, d. v. s. trevligare och förnuftigare bruksföremål, som skulle bidraga till större trevnad i hemmen. Spridandet av kunskap i dessa frågor skedde i samarbete med Svenska Slöjdföreningen. Arbetet har i många avseenden väl infriat de ställda förhoppningarna och i väsentlig mån bidragit till skapandet av vad som i dag kallas svensk stil. Skall Sverige i dag officiellt representeras utomlands på utställningar, blir det konstindustrin, som av statsmakterna utses att uppbära detta ansvar.

Samtidigt som vi framgångsrikt deltogo i detta arbete, försökte vi hävda oss i konkurrensen genom att tillverka en produkt med ökad mekanisk hållfasthet, d. v. s. större livslängd. Den ekonomiska framgången av dessa två arbetslinjer var dock ej tillfredsställande. Visst erkändes så småningom strävandet för bättre form- och dekorkultur, även om meningarna ibland kunde vara delade, som t. ex. när en av våra största kunder vägrade köpa servisen "Tussilago", när den var ny, med den motiveringen, att han inte tänkte köpa några ogrässerviser. Och visst vunno vi fördelar på restauranger, sjukhus och allmänna inrättningar med vårt starka porslin. Det visade sig dock omöjligt att få mera betalt för den vackrare och hållbarare produkten. Ett dussin tallrikar eller ett dussin koppar, dekorerade på visst sätt, skulle helt enkelt kosta så och så mycket. Man sålde priser i stället för varor på många håll.

För att hålla tillverkningen i gång började fabriken i slutet av 20-talet och början av 30-talet att helt enkelt acceptera de priser, marknaden ville ge, trots att dessa i stor utsträckning ej täckte tillverkningskostnaderna. Då några prisförbättringar ej inträdde de därpå följande åren, utan prisnedgången fortsatte, återstod en enda möjlighet, nämligen att sänka framställningskostnaderna. En sänkning av dessa måste främst betyda, att man fann sådana tekniska lösningar av produktionsprocessen, att var och en kunde framställa mera nyttigheter pr dag än tidigare och att söka sänka bränsleförbrukningen pr kg. nyttig vara. Omdaningen innebar dock mera — det gällde att skapa bättre arbetsplatser, att få en riktig avvägning av förtjänstläget mellan olika arbetsgrupper och mycket annat.

De besparingar vi kunde uppnå, måste i första hand användas för två ändamål, dels för att betala ränta och amortering på de lån, som vi måste upptaga för nybyggnader, dels för att utjämna skillnaden mellan de priser, som vi fingo för produkterna, och våra tillverkningskostnader, vilka voro högre. Först när detta hade lyckats, uppstod ett överskott, som kunde disponeras för att trygga företagets vidare utveckling och därmed de anställdas arbetstrygghet samt möjliggöra bättre förtjänster och sociala förmåner.

Problemet var ej enkelt, men det fanns inga genvägar, om alla anställda skulle kunna beredas arbete. Omläggningen påbörjades 1935. År 1937 köpte Kooperativa Förbundet fabriken.

Detta betydde för oss alla utomordentligt mycket. Den kraft, som kunde sättas bakom omdaningsarbetet, blev större, planläggningen kunde ske på längre sikt. Genom byggandet av sanitetsfabriken och upptagandet av fabrikationen av tekniskt porslin breddades fabrikationsbasen, och möjligheterna stegrades för företagets framtida utveckling och stabilitet. Bostadsförbättringarna kunde påbörjas och genomföras i en omfattning, som utan K. F:s köp av Gustavsberg hade varit helt uteslutet.

Om vi betrakta de åtgärder, som vidtagits för att hävda företaget i konkurrensen under tiden sedan förra världskriget, finna vi, att de alla tillkommit under ett yttre tryck. Vi böra därur draga den lärdomen, att vi i framtiden skola göra allt vi kunna för att ej råka i samma situation ännu en gång. Detta betyder, att vi skola vara förutseende och städse söka ligga så långt framme i den tekniska utvecklingen, att vi ej låta oss överraskas. Vi skola dessutom genom tillverkningen av vårt hushållsporslin och konstgods och i anslutning därtill bedriven upplysningsverksamhet söka bidraga till höjandet av den svenska smaken, varvid vi städse skola ha klart för oss, att bohagsföremålen äro fullgoda representanter för ett folks kultur. Vårt sanitetsporslin gör det möjligt för oss att arbeta för att sprida ökad förståelse för betydelsen av bättre hygien åt det svenska folket.

Målen äro stora, och deras förverkligande ligger långt fram i tiden — eller kanske rättare, de komma aldrig att helt förverkligas, men de kunna vara riktpunkter både för oss och kommande generationer.

Om vi skola lyckas kräves det, att vi alltid hålla oss i spetsen för utvecklingen. För att kunna detta räcker det ej med goda anläggningar och teknisk kunnighet, härtill fordras i lika hög grad samarbete mellan oss alla och en känsla av god samhörighet.

Under de senaste årens snabba utveckling ha friktioner väl ej helt kunnat undvikas. Sådana kunna dock nedbringas till ett minimum, om sakliga upplysningar äro tillgängliga och av alla förstås. Detta gäller både problemen i fabriken och samhällets problem.

När nu representanter för samhällets föreningsliv ha slagit sig samman för att starta en tidning, avsedd att vara ett organ för ett växande och livaktigt samhälle, tror jag, att den har en stor uppgift att fylla, och önskar dess strävanden all framgång.

Hjalmar Olson.

—o—

SÄND GUSTAVSBERGAREN

till någon f. d. gustavsbergare. Han kommer säkert att värdesätta en dylik hälsning från sin hembygd.

För jämnt 100 år sedan

avhandlades på sockenstämmorna gustavsbergsproblem, vilkas behandling sträcka sina verkningar in i vår tid. Det gällde sjukvården, folkundervisningen och sedligheten.

Läkaren vid Gustavsbergs porslinsfabrik, herr doktor Olov Tydén, hade den 18 dec. 1842 anmält, det han vore sinnad att hos Kungl. Sundhetskollegium anhålla om förordnandet att inom Värmdö skeppslag få bestrida provinsialläkarbefattningen och begärde nu sockenmännens yttrande om fördelaktigheten av ett dylikt förordnande. Sockenstämman gav enhälligt uttryck åt sin önskan, att doktorns ansökan måtte beviljas, "helst som herr doktorn till sin och sin familjs försörjning icke äger mera än sin ej särdeles betydliga lön av Gustavsbergs fabrik samt några få årsackord av en del ståndspersoner inom församlingen och därför mer än väl behövde en tillökning i sina knappa inkomster".

Nu, vid sockenstämma den 18 jan. 1843, hade inte endast disponenten vid Gustavsbergs porslinsfabrik utan även flera högt aktade församlingsbor gjort framställning om nödvändigheten av att förordna en extra provinsialläkare inom skeppslaget, "som i omkrets innehåller nära 14 mil och har nära 6.000 invånare strödda på mer än 60 bebodda till stora avstånd från varandra skilda öar". — Det framhölls, att den ordinarie provinsialläkaren, som bodde i Stockholm, hade en vidlyftig ämbetskrets och ständigt var upptagen av sin enskilda praktik. Många olyckliga dödsfall hade inträffat och många lidanden förlängts, på grund av att läkarebiträde och nödiga läkemedel icke kunnat anskaffas i rätt tid. — Stämman anhöll därför om K. B:s förord "för den viktiga sakens framgång, och då inom socknen, nämligen vid Gustavsbergs porslinsbruk, en skicklig läkare, dr Tydén, är boende, önskade församlingen att hr dr Tydén, till vilkens skicklighet församlingen hade ett så högt förtroende, och vilken redan ådagalagt en hedrande ömhet om ortens fattiga sjuka samt i anseende till herr doktorns boningsorts för ändamålet tjänliga läge, måtte framför någon annan varda förordnad".

En vecka senare meddelas, att ortens ståndspersoner ingått årsackord med dr Tydén i Gustavsberg för att bereda honom möjlighet att stanna i orten, och pastor begär nu ledamöternas av bondeståndet medverkan. På det hållet tycks emellertid intresset inte ha varit så starkt, när det blev fråga om ekonomiskt stöd. De få närvarande kunde inte fatta något beslut, heter det till sist.

Vid samma tillfälle hade myndigheten också att taga ställning till Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående folkundervisningen i riket, vari påbjöds att minst en skola i varje socken skulle inrättas. Det befanns då, att gustavsbergarna redan hade denna sak ordnad, så att, när övriga sockenbor fingo vidkännas en skatt med 6 skilling banko pr person, personalen vid Gustavsbergs porslinsbruk slapp undan, ty bruksägarna hade redan ordnat undervisningen för brukets ungdom. Där fanns en predikant och barnalärare, som avlönades med 400 riksdaler banko årligen.

Ett par månader senare har man bekymmer för sedligheten. Gästgiveriet har blivit flyttat från Betsede till Gustavsbergs vaxblekeri. "Sockenmännen ansågo, att, så länge tillräckligt utrymme vid det nya gästgiveriet ej vore berett för allmogen och dess hästar, samt då i brist härpå och i händelse Betsede krog indroges, kvarter kunde bliva taget vid Gustavsbergs bruksvärdshus, varigenom större våda uppkom, både för sedligheten och säkerheten rådligast vore, att tillsvidare ingen åtgärd vidtages emot Betsede, vilket viloställe under nuvarande förhållanden är alldeles oumbärligt för skärgårdsallmogen vid deras stadsresor under vintermånaderna."

Wilh. Gezelius.

NORGEAFTON.

Trettondagens kväll hade de religiösa, kulturella, ideella och fackliga organisationerna i Gustavsberg anordnat en norgeafton i kyrkan.

Hälsingstalet hölls av undertecknad. Lektor Ph. Houm höll ett gripande föredrag över ämnet Norge. På flera håll råder i dag verklig nöd i Norge. En mängd förnödenheter är det omöjligt att skaffa. Men värre än detta är den vånda folket nu måste genomlida. Trots allt vågar man dock hoppas. Det finns i Norge tre samlande faktorer: S:t Olavs dag, den 17 maj och konung Hakon. Det finns i dag ett fritt Norge — på andra sidan Nordsjön. Medvetandet om detta inger mod och tillförsikt för framtiden.

Författaren G. Reiss Andersen läste egna och andra norska dikter. Samtliga dikter hade tillkommit efter 1939. De belyste den dova stämning, som nu råder hos det norska folket men tolkade även det gryende hoppets förtröstan.

Blåsorkestern och manskören medverkade. Aftonen tillförde norgehjälpen ett nettobelopp av 290 kr.

Aftonen blev för oss alla en varm maning att ej förtröttas i att göra vad gott är och en allvarlig uppfordran till tacksamhet mot Gud över vad vi äger i vårt kära Sverige.

Som avslutning sjöngs unisont Luthers frihetspsalm:

"Vår Gud är oss en väldig borg".

Joh. Movinger.

Folkmängden i Gustavsberg.

Under 1942 har följande förändringar i fråga om folkmängden i Gustavsberg inträffat.

Födda: 34 pers. — 12 gossar och 22 flickor.

Döda: 18 pers. — 12 män och 6 kvinnor.

Inflyttade: 262 pers. — 122 män och 140 kvinnor.

Utflyttade: 228 pers. — 113 män och 115 kvinnor.

Under året har 31 äktenskap ingåtts och 9 har upplösts genom döden.

Församlingens folkmängd, som vid förra årsskiftet utgjorde 2.400 pers., har under 1942 ökats med 50 pers. Den 31/12 1942 uppgick folkmängden således till 2.450 pers., därav 1.145 män och 1.305 kvinnor. Församlingen har ökats med 9 män och 41 kvinnor.

Joh. Movinger.

—o—

VÄLKOMMEN MED BIDRAG

till nästa nummer av Gustavsbergaren. Det beräknas utkomma om en eller två månader. Bidragen sändas till tidningens redaktör eller till någon av ledamöterna i redaktionskommittén. Redaktionen förbehåller sig rätt att sakligt pröva inkomna bidrag.

Vad kan vi göra för ungdomen?

En äldre generations uppgift är att genom sin fostrargärning bereda de unga att förvalta och förmera kulturarvet. I första hand bör hemmet ansvara för barnens vård och fostran. Sedan vill skolan komplettera hemmets arbete. På så sätt lägges grunden till den enskilde medborgarens utbildning för livet.

Vid sidan av hemmets och skolans arbete har den allmänna och enskilda verksamheten ingripit för att motverka de nedbrytande krafter, som söker snedvrida det uppväxande släktets fostran. Varken de enskilda initiativen från stiftelser o. d. eller myndigheternas åtgärder förmår emellertid att i full omfattning avhjälpa bristerna eller fylla alla behov i välfärdsarbetet bland barn och ungdom. Man måste ofta av ekonomiska skäl eller i övrigt beskurna möjligheter nöja sig med att ingripa först vid påtagliga fall, såsom t. ex. vid sjukdom, nöd eller vanart, under det att de rent förebyggande åtgärderna — det kanske i grunden viktigaste arbetet — ej kunnat komma till utförande.

De förebyggande åtgärderna, som avser ungdomens fortsatta fostran, har kommit till uttryck först och främst genom ungdomen själv, då den slutit sig samman i klubbar och föreningar för att genom studier, idrott och friluftsliv, sång och musik ge utlopp åt en inneboende skaparanda och verksamhetslust.

Under senare år har vi ofta fått oss till livs en flod av beskärmelser över ungdomen. Man har talat om en alltmer tilltagande nöjeslystnad och upprepade fall av vanart och brottslighet, ungdomsfylleri och hållningslöshet. Betänkanden och utredningar rörande ungdomens förvildning, ungdomsfylleriet och ligabrottsligheten har studerats och kommenteras. Man har talat om att förbjuda och stävja. Men de negativa motåtgärderna får inte bli det väsentliga.

Ett positivt stöd av ungdomens eget arbete och för ungdomens välfärd måste alltid få bli det avgörande.

Ett sakligt studium av ungdomens egna organisationer skulle säkerligen medföra glädjande upptäckter. Man skulle finna ett verksamhetsfält, där tusen sinom tusen unga når en högre lyftning och spänst. Dagligen göres här verkligt positiva insatser för svensk ungdom. De får del av sådana andliga och kroppliga värden, som de annars inte skulle komma i kontakt med. De får till gagn för livet lära sammanhållning och samhörighet. Genom träget arbete, studier, idrott, sång och musik, lek och gedignare nöjen, får stora ungdomsskaror tillfälle till självverksamhet. De fostras så till goda samhällsmedlemmar. Det är på *dessa* områden, som en aktion till förstärkning av detta arbete bör sättas in i en betryckt tid.

Sålunda bör *hemmens* och *de äldres* ansvar för ungdomen ta fastare form av intresserad ledning av ungdomsarbetet. Icke genom höjt pekfinger utan genom vägvisning och vägröjning och framför allt genom det goda exemplets makt. Trångboddheten behöver inte alltid förorsaka, att ungdomen söker sig till de skumma kaféerna eller danssalongerna i storstaden. Den andliga hematmosfären borde höjas. Alkohol- och kortspelsvanorna kunde bytas ut mot bättre hemvanor och större trevnad. Ungdomens hobby, dess musikintresse och håg till fritidssysselsättning borde det vara en kär plikt för föräldrarna att stödja.

I *skolan* och särskilt i de sista klasserna borde kontakten med ungdomarna stärkas och ett intensivare intresse för ungdomens väg ut i livet åstadkommas. Redan här kan ungdomsföreningarna möta med erbjudande till medlemsskap i fritt val, där de ungas ideella intresse och håg skulle vara ledmotivet.

För *samhället* är det rena självbevarelsedriften att kraftigare stödja de organisationer, som vill främja en sant demokratisk ungdomsvård. Genom statsanslag för verksamheten i mera frikostiga former, genom verkliga krafttag från kommunerna för lokalfrågornas lösning samt starkare intresse för och initiativ från de samhällsorgan, som har ungdomsvården som officiell uppgift, kunde samhällets stöd för bevarandet av nationens ovedersägligen dyrbaraste tillgång ta mera rationell form. Det måste visserligen erkännas, att den organiserade ungdomens samhällsgagnande verksamhet frammanat intresse för och vilja till stöd och stimulans från ansvarskännande myndigheter, t. ex. genom ungdomsråd, utbildningskurser för ungdomsledare och andra praktiska initiativ i ungdomsvårdande syfte. Ett visst kaos syns dock råda. Gör man en jämförelse t. ex. med kooperationen och hur den uppbyggts, framträder behovet av en samordnande organisation för det hela så mycket starkare. De ledande krafterna kunde sammanträffa för ordnandet av gemensamma aktioner och för tankeutbyte om riktlinjerna för utformningen i stort mot det för alla dock gemensamma målet — ungdomens fostran. Till dessa sammanträffanden skulle även ungdomsföreningarnas representanter inbjudas, varvid ett samarbete kanske kunde åstadkommas, som genom utbyte av tankar kunde leda till större ömsesidig förståelse.

Denna *tidskrift* skall måhända kunna bidraga till vidgat samarbete och samförstånd. Det är att hoppas, att Gustavsbergaren genom medverkan av personer, som är besjälade av idealitet och initiativkraft samt förståelse för ungdomens intressen och behov, skall vinna även gustavsbergsungdomens intresse och stimulera den till livslust och framåtanda, och att tidskriften i någon mån blir en motvikt mot de krafter, som i ungdomen endast ser ett objekt, på vilket man kan tjäna pengar.

I arbetet för en gedignare ungdomsvård krävs offervilja i medvetandet om de förpliktelser, som vilar på alla organisationer och enskilda ledare, som socialt vill sträva framåt. Det gäller att handla positivt — att ge ungdomen något att kämpa för och att stödja den i dess kamp.

Gösta Dahlberg.

TANKAR.

Ett litet ord uttalat i rätt tid är bättre än ett långt tal hållet för sent.

*

Ett ord utan mening liknar en kropp utan själ.

*

Rikedom på ord förråder ofta fattigdom på tankar.

*

Man glömmer lättare en stor välgärning än en liten förolämpning.

*

Det är förunderligt vilken styrka medvetandet om uppfyllda plikter alstrar.

*

Döm ej människorna efter deras kläder. Den orm, som har det grannaste skinnet, är ofta den farligaste.

*

Du är frikostig med goda råd. Är du lika slösande med goda gärningar?

En aktuell uppgift för den kooperativa folkrörelsen

"Det räcker inte med att producera bättre och billigare varor, man måste också lära allmänheten, hur den skall kunna gestalta sin livsföring på ett sådant sätt, att den får ut den största och mångsidigaste valutan av varorna. Och denna uppgift blir särskilt aktuell och ansvarsfull i en kristid, som den vi nu upplever."

På många områden, framför allt när det gäller livsmedel, har kooperationen lyckats åstadkomma lägre priser, samtidigt som standarden på varorna höjts. Detta betyder att stora summor, som förr av hushållen förbrukades på livets oundgängligaste nödtorft, nu frigjorts för att kunna användas för mera elastiska behov, såsom bättre kläder. intellektuella och estetiska intressen, resor, nöjen samt sådan inredning och förskönings av hemmet, som ligger ovanför den rena nödtorftens plan.

Det är ett socialt och ekonomiskt problem, som är väl värt en kooperativ insats att se till att detta penningöverskott inte förbrukas på tillfälliga och mindervärdiga nöjen och sådan lyx, som icke lämnar några bestående värden. Den ökade realinkomsten måste inriktas mer och mer på anskaffandet av sådana nyttigheter, som innebära en sann och förblivande höjning av levnadsstandarden. Betydelsen av vackra och förnuftigt ordnade hem kan i detta sammanhang inte överskattas.

Kooperationens övertagande av Gustavsbergs porslinsfabrik var därför ett viktigt och följdriktigt led i den kooperativa rörelsen och har givit möjlighet att genomföra fyra väsentliga önskemål.

1. en förbättring av porslinets keramiska kvalitet genom införande av mera rationella tillverkningsmetoder
2. en sänkning av produktionskostnaderna
3. en riksomspännande propaganda för en sund smak på bruksporslinets och konstgodsets område
4. en höjning av landets hygieniska standard, möjliggjord genom produktionen av Gustavsbergs sintrade sanitetsgods.

Varje butik och varje anställd kan bidraga till förverkligandet av målet: vackrare och effektivare hem, genom att väcka intresse för vackert och kvalitativt bruksporslin och konstgods.

Umeå 1943 - Larsson & C:os Tryckeri

Pris 25 öre